

Вікторві Володимировичу Танчеру — 75!

23 січня виповнилося 75 років Віктору Володимировичу Танчеру — провідному вітчизняному соціологові-теоретику і історикові соціологічної думки, докторові філософських наук, професорові. Віктор Володимирович без перебільшення є одним із фундаторів вітчизняної соціології. Його науковий, організаційний і педагогічний внесок є особливо важливим у розвитку таких царин нашої науки, як історія і теорія соціології. Видається символічним, що ці галузі соціологічного знання називають “першою спеціальністю”, і йдеться не лише про чисельний порядок, а й про їхню важливість.

Журналістська освіта, що її здобув ювіляр, навчаючись у Київському державному університеті ім. Т.Г.Шевченка впродовж 1960–1965 років, коли ще не було ані факультетів, ані кафедр соціології, очевидно, певною мірою сформувала той легкий і вишуканий стиль, що властивий для робіт В.Танчера, той спосіб викладу, коли складні теоретико-методологічні речі описано доступно і зрозуміло. Утім, сам ювіляр із характерними самоіронією і гумором говорить, що єдине, чому його навчили на факультеті журналістики в ті роки, — це “більш-менш вправно викладати думки, які, що правда, почали з’являтися значно пізніше”.

Соціогуманітарний склад мислення, природна допитливість, дуже широкий, особливо для радянської людини того часу, світогляд, інтерес до конкретних соціальних проблем і наукового пояснення їх стали тими особистісними рисами, які визначили подальший життєвий і професійний вибір ювіляра як фахового соціального дослідника і соціолога. Віктор Володимирович пройшов усі сходинки професійного академічного зростання — аспірант Інституту філософії АН УРСР 1967 року, захист кандидатської дисертації у 1971-му, робота на посадах від молодшого наукового до провідного наукового співробітника — спочатку у відділі зарубіжної філософії, потім у

відділі історичного матеріалізму Інституту філософії АН УРСР. У 1987 році В.Танчер захистив докторську дисертацію із суто теоретико-соціологічної проблематики, і, мабуть, з цього періоду цілком можна говорити про професійно усталену соціологічну ідентичність ювіляра.

У цей період, коли вітчизняна соціологія перебувала лише на початку свого інституціонального формування, В.Танчер уже був фаховим соціологом. Його інтерес до активних теоретико-соціологічних досліджень великою мірою підживлювався також науковими відрядженнями (в рамках практикованого за радянських часів “наукового обміну”) до Великої Британії (1986) і США (1987). Це давало рідку для дослідника тої пори можливість не лише вивчати теоретичні традиції світової соціології, відвідувати зарубіжні університети й читати оригінальні праці зарубіжних соціологів, а й безпосередньо спілкуватися з багатьма зарубіжними колегами. Знайомство і міжособистісне спілкування з такими знаними соціологами-теоретиками, як Дж.Александр, Дж.Тернер, Р.Колінз, Н.Смелзер та ін. (до речі, перші два приїздили до Києва і виступали в Інституті соціології НАН України саме з ініціативи Віктора Володимировича), безперечно, посприяли формуванню теоретичних поглядів ювіляра, його баченню тенденцій та особливостей розвитку соціологічного теоретизування.

Зі створенням Інституту соціології НАН України у 1991 році В.Танчер стає завідувачем відділу — спочатку зарубіжної соціології, потім історії та теорії соціології, а з 2003-го він — головний науковий співробітник Інституту. Від 1998-го наш ювіляр розпочинає також активно працювати на педагогічній ниві. З цього часу він очолював (спочатку за сумісництвом, потім за штатом) кафедру соціології Київського національного університету культури і мистецтв (до 2012-го). Зараз Віктор Володимирович є професором зазначеної кафедри. Вчене звання професора з теорії та історії соціології він отримав у 1998 році. Окрім того він є академіком — засновником Української Академії політичних наук (1993).

Щодо кола досліджуваних наукових проблем, то воно було і є в творчості Віктора Танчера досить широким. У цьому плані варто згадати його головні праці за кількома напрямками: історія соціологічної науки — “Очерки истории социологической мысли” (К., 1992) і “Курс истории теоретической социологии” (К., 1995), які були відзначені премією ім. М.Грушевського НАН України з історико-соціологічної проблематики (2001); навчальний посібник “Соціологія” (за ред. С.Макеєва; К., 1999, 2000, 2003, 2008); історія української соціологічної думки — “Біля витоків соціологічної думки в Україні” (К., 1995); проблеми сучасної соціологічної теорії — “Методологический кризис современной буржуазной теории” (К., 1985); “Социологическая теория сегодня” (К., 1994); “Современная американская социология” (М., 1994); соціокультурна та соціополітична проблематика — “Соціально-політична трансформація України: реальність, міфологеми, проблеми вибору” (К., 1997), “Соціологічні дослідження культури: концепції та практики” (К., 2010), “Соціологія політики” (К., 2010), “Соціологічне знання та влада” (К., 2005), “Спеціальні та галузеві соціології” (К., 2007), “Культура, суспільство, особистість” (К., 2006).

Напрацьовано ювіляром, як бачимо, чимало. Діапазон наукових інтересів, як правило, співзвучний часові. Його теоретико-соціологічні розробки можна побачити у різних фахових часописах (“Філософська думка”, “Філософська і соціологічна думка”, “Соціологія: теорія, методи, маркетинг” тощо), у розділах колективних монографій (“Політичні партії та рухи у світлі “ситуації постмодерну””, 1997; “Соціологія інтимності в постмодерністському ракурсі”, 2010 та ін.), у науково-популярних брошурах.

Утім, Віктор Танчер — не лише авторитетний вітчизняний дослідник, а й талановитий і чуйний педагог, який активно займається фаховою підготовкою молодих соціологів. Не дарма останнім часом ювіляр переймається також дослідженням проблем соціологічної освіти, культурного оснащення українського студентства (“Соціологічна наука: проблеми розвитку і дисциплінарного переформування”, 2009; “Культурний капітал українського студентства”, 2012), а також вивченням питань мультикультуралізму, культурних взаємобмін та конфліктів у глобалізованому світі, науковій специфіки культуральної соціології. Сам ювіляр зазначає, що “є ще багатенько тем та дилем соціологічного пізнання, а також — суспільних проблем, якими варто зайнятися”.

Що ж, варто лише вітати цей негасний потяг до наукового пізнання з боку нашого ювіляра!

Наш дорогий ювіляр зробив багато для утвердження дисциплінарного статусу соціологічної науки в Україні. Студенти-соціологи і аспіранти постійно звертаються до вже класичних праць Віктора Володимировича, активно вивчають, засвоюють його нетривіальні наукові підходи, ідеї та розробки. Тож щиро побажаємо йому подальшого натхнення на складному шляху соціологічного теоретизування на відповідальній педагогічній ниві!

Міцного здоров'я, славного довголіття та непозбутніх бадьорості та оптимізму, притаманних Вам, Вікторе Володимировичу!

Друзі та колеги

Ювілейне...

Ще, здавалось би, не так давно ми — молоді аспіранти — курсували коридорами Інституту філософії АН (та довколишніми кав'ярнями) — і вже черговий ювілей!

Якщо рахувати з часу прийняття до аспірантури (кінець 1967-го), науковий стаж ВВ якраз подолав 50-річний рубіж. Півстоліття в академічній науці — це вже сам по собі результат, та й наукові здобутки ще приростають.

Останніми десятиліттями — у царині соціології. Хоча докторську дисертацію ВВ захистив ще в ІФ АН УРСР (1987-го) за спеціальністю “історія філософії”, вона була присвячена американській теоретичній соціології, а з остаточною інституціоналізацією нашої науки в Україні та створенням ІС НАНУ він очолив відділ історії та теорії соціології. Саме тут написані основні праці: монографії, посібники, аналітичні розвідки.

Оглядаючи їх, пригадаємо, що ВВ належить до найбільш плодovitих авторів журналу “Соціологія: теорія, методи, маркетинг” — 11 публікацій за 1998–2017 роки + 8 статей у попереднику цього часопису, “Філософській і соціологічній думці” (1989–1995), а є ще численні праці в інших фахових соціологічних виданнях, університетських збірках, колективних монографіях, енциклопедіях, словниках тощо.

Тематична спрямованість аналітичних досліджень змінювалася: історія соціологічної думки в Україні, стан сучасного соціологічного теоретизування, дилеми соціологічного пізнання, аналітика трансформаційних змін, концептуалізація соціальних конфліктів, сучасні глобалізаційні процеси, постмодерні ідеї та теорії в соціології, проблеми мультикультуралізму та полікультурності сучасних соціумів тощо. Але незмінним залишався фокус на актуальних проблемах сучасного соціального світу та його соціологічного аналізу.

Певні теми і царини соціологічного знання завжди були в полі зору ВВ. Це, зокрема, осмислення соціальної конфліктності: починаючи з нашої статті “От идеологии “равновесия” к социологии конфликта” (“Социологические исследования”, 1977, № 3); пізніше розгляд концепцій глобального конфлікту; потім низка публікацій про “Майдан” як ціннісний конфлікт у вітчизняних та зарубіжних виданнях. Також він постійно звертався до концепцій та ідей постмодерністської соціології. Інша дослідницька проблематика, така як “соціологія еліт” та “соціологія інтимності”, із часом відходила на другий план.

Зазначені теми та проблеми знаходили висвітлення й у лекційних курсах, які професор читає в Київському національному університеті культури і мистецтв, де він працює останніми роками (а oprіч того ВВ співпрацював на соціологічних факультетах у Міжнародному Соломоновому університеті та Київському національному університеті імені Тараса Шевченка). Він охоче працює з магістрантами, пошукачами, взагалі молодими дослідниками, залучає їх до співавторства: І.Шевель (концепції соціальних конфліктів, соціокультурних процесів, глобалістики), Л.Скокова (розгляд ідей “культуральної соціології” Дж.Александера — старого знайомого ВВ), А.Колісник (витлумачення “Майдану” як зіткнення ціннісних орієнтацій), В.Плющ (аналітика постмодерних ідей М.Мафесолі). Він щедро ділиться знаннями, досвідом і “підзаряджується” креативом та енергією від молодших соціологів.

Викладацька діяльність спонукає до постійного оновлення навчальної літератури. Oprім добре відомих “Курсу історії теоретичної соціології” та “Соціології” (за ред.С.Макеєва), останнім часом вийшла друком книжка: А.Ручка, В.Танчер, І.Шевель. “Класичні та неокласичні соціологічні теорії (короткий виклад)” (2016), в якій віддзеркалилися загальні тенденції нашої освіти — тяжіння до стислого, майже словникового формату, спрощення... Живемо в ногу з часом. Попри труднощі та негаразди соціологічна наука в Україні продовжує розвиватися. І свій гідний внесок у це робить ВВ.

Побажаймо йому успіхів!

Анатолій Ручка, друг і співавтор